

Павло Гай-Нижник

Корупція державного чиновництва: визначення й міжнародний досвід

Опубліковано: *Гай-Нижник П.* Корупція державного чиновництва: визначення й міжнародний досвід // Павло Гай-Нижник – доктор історичних наук. Особистий сайт. – 2020. – 24 лютого [Електронний ресурс] Режим доступу: http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2020doc_korupsiya.php

Опубліковано: *Гай-Нижник П.* Корупція державного чиновництва: визначення й міжнародний досвід // Matrix Divergent. – 2020. – 24 лютого [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://matrix-info.com/korupsiya-derzhavnogo-chynovnytstva-vyznachennya-j-mizhnarodnyj-dosvid/>

У світі вже існує чималий досвід щодо визначення корупційних ознак чиновниками, який доцільно використати й в сучасній українській дійсності, враховуючи динаміку розвитку й вдосконалення науки і практики у цій сфері. Так, скажімо, авторитетний юридичний словник Г.Блека визначає корупцію як «діяння, яке вчиняється з наміром надати деякі переваги, що несумісні з офіційними обов'язками посадової особи і правами інших осіб; діяння посадової особи, яка неправомірно використовує своє становище чи статус для одержання будь-якої переваги для себе або іншої особи в цілях, які протирічать обов'язкам і правам інших осіб».

У термінології офіційних документів, наприклад Швейцарії, всі можновладці – монархи, диктатори, лідери, прем'єри та їх найближче (сімейне і посадове) оточення – підпадають під категорію ПЕП (англ. PEP – politically exposed person). Іноді його перекладають як «політично уразлива персона». Директор департаменту міжнародного права Міністерства закордонних справ Швейцарії В.Зелльвегер подавав таке визначення терміна ПЕП: «Людина, що займає керівну посаду, завдяки чому у неї є можливість привласнювати великі грошові суми». Відтак, маються на увазі ті, хто має владу і перебуває на виду: глави держав і урядів, провідні політичні діячі, високопоставлені держслужбовці, а також особи з їх сімейного та особистого оточення.

У більш широкому сенсі йдеться не тільки про президентів, міністрів, суверенів, а й про їх найближче оточення. Завдяки своєму службовому становищу і впливу в суспільстві ПЕП, або «політично уразлива персона», піддається потенційному ризику бути залученою в корупційні дії, або ж бути (стати) їх організатором чи покривачем. В Україні ці персони не мають подібного визначення (навіть задекларованого не юридично), а натомість де-юре очолюють антикорупційні заходи, а отже (вірогідно) можуть стати й покривачами корупційних схем. Принагідно зауважу: за оцінками експертів Світового банку, щорічно в країнах, що розвиваються, і в країнах з перехідною економікою керівний апарат отримує у вигляді хабарів від 20 до 40 млрд дол США, що відповідає 20–40% коштів, які виділяються цим країнам як офіційна допомога.

Крім того, в Україні на законодавчому рівні не було зафіксовано такі прагнення та положення:

- ✓ криміналізувати корупційні діяння згідно Міжнародних конвенцій;

- ✓ запровадити виборність суддів та можливість їх дострокового відкликання;

- ✓ забезпечити однакове застосування усіма судами законів України;

- ✓ запровадити експертизу судових рішень на відповідність Конституції та законам;

- ✓ запровадити обов'язковий контроль судами за виконанням судових рішень;

- ✓ запровадити механізм дострокового відкликання громадами голів сільських, селищних та міських рад без згоди Верховної Ради України;

- ✓ запровадити реєстр корупціонерів, чия причетність до корупції встановлена рішенням суду.

Нагадаю, 31 жовтня 2003 р. Україною було прийнято Конвенцію ООН проти корупції (UNCAC – UN Convention against Corruption) – багатосторонній міжнародноправовий документ, який визначає природу корупції і пропонує низку

заходів з протидії цьому явищу. Конвенція стала основою Ініціативи Стар (Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative), з якою виступили у вересні 2007 р. Світовий банк і Управління ООН з боротьби з наркотиками і злочинністю (ЮНОДК). Мета СТАР – ініціювати повернення викрадених активів, заохочувати і сприяти систематичному та своєчасному поверненню активів, які є доходами від корупції, а також удосконалювати заходи щодо забезпечення повернення викрадених активів.

З огляду на міжнародний досвід, зазначу, що у законодавстві США поняття корупції посадовців визначено достатньо широко. Воно включає ряд протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зведення Законів:

1) Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм положенням публічними посадовцями;

2) Посадовці і службовці по найму;

3) Здирництво і погрози;

4) Вибори і політична діяльність.

Кримінальному переслідуванню за хабарництво в США піддаються не тільки ті, хто одержує хабарі, але й ті, хто їх дає.

У Зведенні Законів США детально вказано, які категорії посадовців розуміються під особами, що одержують хабарі. Відповідальності за дачу хабара підлягає всякий, хто дає, пропонує, обіцяє що-небудь цінне публічному посадовцю або кандидату на цю посаду з протиправною метою. Важливо, що покаранню за хабарництво разом з нині функціонуючим підлягає як колишній, так і майбутній службовець.

Важливим організаційним заходом, здійсненим урядом США, було створення в червні 1970 р. «Національної ради з боротьби з організованою злочинністю», головним завданням якої є розробка загальнонаціональної програми дій. Керівну роль в діяльності з боротьби з організованою злочинністю відіграє Міністерство юстиції США, яке розробляє національну

стратегію боротьби зі злочинністю в країні та здійснює методичне керівництво цією роботою. Головним підрозділом Міністерства юстиції, на яке безпосередньо покладена боротьба з організованою злочинністю, є Федеральне бюро розслідувань (ФБР).

Важливим в антикорупційних заходах є й так звана «культура прозорості». Для прикладу: з 1999 р. у Південній Кореї (в Сеулі) діє програма «OPEN» – система контролю за розглядом заяв громадян чиновниками міської адміністрації, яка викликала справжню сенсацію серед національних антикорупційних програм. Програма є показником реалізованої політичної волі на боротьбу з корупцією. Вільний доступ до інформації про стан речей виключає необхідність особистих контактів з урядовцями або пропозиції їм хабарів з метою прискорити завершення процесу ухвалення рішення. Таким чином, «OPEN» шляхом виключення особистого спілкування урядовців і громадян, як необхідної умови існування корупції, виконує основне своє завдання – попередження корупційних діянь і відновлення довіри громадян до міської адміністрації.

Вважаю, що українська національна антикорупційна стратегія має врахувати як вітчизняний, так і міжнародний досвід.

Павло Гай-Нижник

Корупція державного чиновництва: визначення й міжнародний досвід